

KIRIKOU JA VIIDAKON ELÄIMET

Ranska, 2005

Ohjaus: Michel Ocelot, Bénédicte Galup

Musiikki: Youssou N'Dour

Suomalaisina ääninä:

Kirikou: Akira Takaki, isoisä: Tapani Perttu,
Karaba: Rinna Paatso, eno: Antti Jaakkola,
äiti: Sari Moilanen, tähestäjä: Kari Tamminen,
vahva nainen: Carla Rindell, vanhus: Ossi Ahlapuro.

Kesto: 80 min.

Genre: animaatio

Ikäraja: K7

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu alakoulun 1.-2. -luokkalaisille.

Oppimateriaalin teemoja: urheus, auttaminen, yhteistyö, vastoinikäymisten kohtaaminen, afrikkalainen elämäntapa.

Alkuperäinen nimi: *Kirikou et les bêtes sauvages*

Synopsis

Afrikkalaispoika Kirikoun ihmeelliset seikkailut jatkuvat huikeilla tarinoilla ystävydestä ja urheudesta. Kirikou pelastaa muun muassa kylänsä hyeenan kourista ja keksii vastalääkkeen kylän naisia riivaavaan tautiin. Reipas poika ei kaihda torikauppiaankaan roolia, kun yhteinen asia niin vaatii.

Oliko käytössä koneita? Mitä esineitä tai työkaluja ihmiset käyttivät työssään?

c) Millä tavoin kylän ihmiset pukeutuivat? Millaisia kampauksia heillä oli? Miten vauvoja kuljetettiin?

VIHJEITÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

1. Afrikkalainen kylä ja sen asukkaat

a) Kertokaa kylästä jossa Kirikou-poika asui? Millaisia rakennuksia kylästä löytyi? Miltä kodit näyttivät sisältäpäin? Millaisia pihat olivat? Millainen maisema kylää ympäröi?

b) Mitä töitä kylän ihmiset tekivät? Eroavatko tarinassa lasten ja aikuisten työt toisistaan?

2. Tanssi ja musiikki elämäntapana

a) Kylän ihmiset tanssivat ja laulavat usein joukolla. Mistä syystä he tanssivat ja lauloivat?

b) Tanssikaa ja kaikulaulakaa tekin iloisista asioista. Jokainen saa sanoa vuorollaan yhden hyvän asian esim. ryhmästä tai lasten arjesta, jonka opettaja esilaulaa parin sävelen avulla. Oppilaat laulavat saman kaikuna heti

opettajan perään. Iloiset asiat voidaan kerätä myös etukäteen lapuille kirjoitettuna.

Tanssitaan yhdessä samalla tavoin. Valitkaa afrikkalaista musiikkia esim. elokuvan musiikin säveltäjän Youssou N'Dourin musiikkia. Kokoontukaa isoon piiriin. Yksi piiristä esittää jonkun liikkeen tai liikesarjan musiikin tahdissa. Toiset matkivat.

Ensimmäinen tarina: Puutarhan sato ja hyeena

Palauttakaa mieleenne ensimmäinen tarina hyeena-sanan avulla. Muistelkaa yhdessä mitä tarinassa tapahtui?

3. Kasvattaminen

a) Pohtikaa yhdessä mitä kasvit tarvitsevat kasvaakseen? Mitä töitä kylän asukkaat tekivät puutarhassaan?

b) Miten valo vaikuttaa kasvuun? Tarvitaan kannellinen kenkälaatikko, pahvia, maalarinteippiä, multaa, itänyt peruna, kukkaruukku, joka mahtuu kenkälaatikkoon niin, että kansi mahtuu hyvin kiinni. Teipatkaa laatikon pohjalle pari puolikasta väliseinää pahvista siten, että toinen väliseinä jää vajaaksi toisesta reunasta ja toinen eri reunasta.

Istuttakaa itänyt peruna kosteaan multaun esim. kukkaruukkuun ja laittakaa se sitten ruukkuineen sivuttain pystyssä seisovan kenkälaatikon toiseen päähän.

Leikatkaa n. 2 € kokoinen reikä keskelle laatikon vastakkaista päätyseinää.

Sulkekaa laatikko tiiviisti, ettei kannen kautta pääse laatikkoon valoa ja nostakaa se sitten ikkunalaudalle.

Muutaman päivän päästä perunan itu alkaa työntyä ulos reiästä. Se on kasvanut sinnikkäästi kohti reiästä pilkottavaa valoa laatikon sisälle rakennetun labyrintin läpi. Avatkaa kenkälaatikon kansi, niin voitte tarkastella idun kasvureittiä.

Lähde: Press: Tiede - luovaa leikkiä.

c) Kasvattakaa tekin siemenestä kasvin alkuja joko pienissä purkeissa ikkunalaudalla tai ulkona pienellä kasvimaalla. Valitkaa

nopeasti itäviä ja kasvavia siemeniä kylvökokeiluunne. Sellaisia ovat mm. auringonkukka, vehnänoras, rairuoho tai ruusupapu.

4. Vastoinikäyminen viljelyssä

a) Keskustelkaa millaisia vastoinikäymisiä kasvien viljelijä voi kohdata? Miten kyläläisten puutarhan kävi?

b) Ottakaa selvää millainen eläin hyeena on? Millaista tuhoa se teki kylän puutarhassa? Miksi se oli kiinnostunut puutarhasta, vaikka ei ole kasvinsyöjä vaan lihansyöjäpeto?

Hyeenat ovat vahvaleukaisia kissoille ja näätäeläimille sukua olevia petoja ja raadonsyöjiä.

Hyeenoja on neljä lajia: *täplähyeena* (*Crocota crocuta*), *vaippa- eli ruskohyeena* (*Hyaena brunnea*), *juovahyeena* (*Hyaena hyaena*) ja *maasusi* (*Proteles cristatus*).

Kaikkia lajeja tavataan Afrikassa ja juovahyeenaa myös Lähi-idässä ja Intiassa. Hyeenoilla on erittäin hyvä hajuaisti. Hyeenojen erikoispiirre on nisäkkäistä vahvimmat leuat, joilla ne voivat murskata vaikka luuta ja niiden ruuansulatus toimii niin tehokkaasti, että ne ulostavat vain kalkkia. Vain sarvet ja sorkat ne jättävät rauhaan. Maasusi on arka termiittien syöjä. Juova- ja ruskohyeena ovat raadonsyöjiä ja pikkueläinten ja hedelmien syöjiä, kun taas täplähyeena saalistaa ja syö raatoja. Lähde: Wikipedia

c) Miten kylän sato saatiin pelastetuksi? Pohtikaa yhdessä mikä merkitys puutarhalla ja sen sadolla oli koko kylälle? Mistä muualta saatiin herkullista syötävää? Mehiläisiltä hunajaa.

5. Sadonkorjuu

a) Kyläläisten puutarhassa kasvoi paljon herkullisia vihanneksia ja hedelmiä. Tutkikaa tietokirjoista eksoottisten hedelmien kuvia ja opetelkaa niiden nimiä. Jos mahdollista, niin hankkikaa muutamia vieraampia hedelmiä myös maisteltavaksi luokkaan.

b) Maalatkaa peiteväreillä ja liiduilla komeita afrikkalaisen puutarhan hedelmiä.

Toinen tarina: Saviruukut ja puhveli

Palauttakaa mieleenne toinen tarina puhveli-sanan avulla. Muistelkaa yhdessä mitä tarinassa tapahtui?

6. Saviastiat

a) Kirikou ja hänen äitinsä opettivat kyläläisiä tekemään savesta astioita.

Tutustukaa saventyöstötavoista makkaratekniikkaan, jossa pehmeästä savesta pyöritellään pitkiä makkaran näköisiä nauhoja, jotka kiinnitetään toisiinsa. Savimakkararoista voi muovilla erilaisia esineitä ja astioita. Vastakkain liitettävät pinnat on hyvä karhentaa, jotta liitoksista tulisi kestävämpiä.
Ks. lisää ohjeita kirjoista esim. Wallner: Savesta keramiikaksi.

b) Kirikou keksi koristella saviesineensä. Muistelkaa miten hän toteutti koristelut? Hän piirsi pehmeään saveen kuvioita tikulla.

Kokeilkaa saviesineiden tai savilaatan koristelua tikulla tai muulla ohuella kärjellä.

c) Keskustelkaa miten saviesineistä saatiin kestävämpiä elokuvassa? Polttamalla. Jos on mahdollista polttaa muovailtuja savitavaroita jossakin luonnonhelmassa, niin osoitteessa
<http://koti.welho.com/mhaimila/poltto.html>
löytyvät oivalliset ohjeet.

7. Vastoinikäyminen torimatkalla

a) Millä eri tavoin ihmiset kantoivat saviastioita elokuvassa? Päänsä päällä ja puhvelin selässä.

b) Selvittäkää millainen eläin puhveli on? Millaisiin töihin niitä käytetään?

Kafferipuhveli (*Syncerus caffer*) on afrikkalainen märehijä, yksi "viidestä suuresta" Afrikan suurriistaan kuuluvasta eläimestä. Se voi kasvaa 1,7 metriä korkeaksi, 3,4 metriä pitkäksi ja painaa jopa 900 kiloa.

Kafferipuhvelilla ei ole ihmisen lisäksi juuri luonnollisia vihollisia; leopardi ja leijonat voivat viedä vartioimattoman vasikan. Kafferipuhveli puolustautuu sarvillaan. Laumassa on eri-ikäisiä kumpaankin sukupuoleen kuuluvia yksilöitä. Kafferipuhveleita on Etiopiassa, Somaliassa, Zimbabwea, Namibiassa, Botswanassa, Mosambikissa ja Etelä-Afrikassa. Kenian ja Tansanian puhvelit vaeltavat maahan ja sieltä pois sadekausien mukaan.
Lähde: Wikipedia

c) Mitä kyläläisten oli tarkoitus saviastioilleen torilla tehdä? Mitä saviastioille tapahtui? Miksi? Mikä pelasti kyläläisten torimatkan?

8. Torilla

a) Muistelkaa mitä torilla oli myytävänä. Mitä torilla käytettiin maksuvälineinä kaupankäynnissä? Kolikoita ja simpukoita

b) Pantomiimileikki
Istukaa piiriin lattialle. Yksi kerrallaan näyttää elein, ilmein tai käsillä ilmaan piirtäen mitä hän joko myy tai haluaisi ostaa. Toiset yrittävät arvata mistä on kyse.

c) Näkymätöntä savea.
Kaikki istuvat piirissä. Yksi aloittaa ottamalla kuvitteellisen saviklontin. Hän muovailee näkymättömästä savesta jonkin esineen ja tekee sillä jotakin. Muiden täytyy arvata mikä esine on. Saviklontti ojennetaan varovasti seuraavalle.

**Kolmas tarina:
Kirahvin matkassa**

Palauttakaa mieleenne kolmas tarina kirahvisanan avulla. Muistelkaa yhdessä mitä tarinassa tapahtui?

Kirahvi (*Giraffa camelopardalis*) on korkein maanisäkäs. Uroksen pituus on 4,8 - 5,5 metriä ja paino jopa 900 kiloa. Kirahvin pää on kiilamainen. Sekä uroksella että naaraalla on pysyvät, muodoltaan tappimaiset sarvet, jotka ovat nahan peittämät. Silmät ovat suuret, vinot ja pitkien tuuheiden ripsien suojaamat. Kirahvilla on jyrkästi viettävä selkä. Kaulanikamien pituus on noin 40 cm ja niitä on seitsemän kuten muillakin nisäkkäillä. Kirahvin turkissa on vaalealla pohjalla erikokoisia ja muotoisia läiskiä, joiden väri vaihtelee oranssista lähes mustaan. Jokaisen yksilön kuviointi on erilainen. Kirahvit elävät yksikseen tai pieninä ryhminä. Yksinäiset kirahvit elävät metsässä, jossa niitä on vaikea havaita, kun taas tasangolla on turvallisempaa kokoontua ryhmäksi. Kirahvin vihollisia ovat leijonat ja ihmiset. Kirahvi on herkkä eläin ja lähtee helposti juoksemaan karkuun. Kirahvi syö lehtiä ja oksia.

Lähde: Wikipedia

Kysymys: Kirahvilla on seitsemän kaulanikamaa. Arvatkaa montako ihmisellä on? Vastaus: Myös seitsemän.

9. Afrikan eläimet

a) Kirikoun ratsastaessa kirahvilla, hän näkee monenlaisia eläimiä ja maisemia matkallaan. Auringon laskiessa värjäytyy taivas kauniin punertavaksi. Mitä eläimiä Kirikou matkallaan näki? Mm. seepra, leijona, antilooppi, papukaija, haikara, strutsi. Mitä muuta hän huomioi matkallaan? Mm. lumihuippuisen vuoren.

b) Etsikää ja tutkikaa tietokirjoista Afrikan eläimiä. Millaisia eläimiä asuu savannilla, entä viidakossa? Keskustelkaa yhdessä mitä eroa on viidakon ja savannin tarjoamissa elinympäristöissä.

c) Rakentakaa luokan seinälle yhteinen savanni tai viidakko. Maalatkaa taustan maisema isolle voimapaperille tai aaltopahville. Jokainen saa tehdä maisemaan sovitun määrän eläimiä tai kasveja, vaha- tai pastelliliiduilla tukevalle piirustuspaperille piirtäen ja värittäen. Eläimet leikataan irti paperista ja kiinnitetään maisemaan.

d) Laveerakaa piirustuspaperi vesiväreillä keltaisen ja punaisen sävyin. Töiden kuivuttua leikatkaa joko mustasta piirustuspaperista tai liimatkaa ja maalatkaa mustalla peitevärillä suoraan laveeratulle taustalle Afrikan eläimiä, kasveja ja maisemia auringonlaskun aikaan.

e) Laululeikkejä Afrikan eläimistä:

- Leikkikää "Karhu nukkuu..." -kiinniottoleikkiä muuttamalla karhu-sana vaikkapa leijonaksi. "Leijona nukkuu, leijona nukkuu omassa pesässängsä. Ei ole vaaraa kellään, näin sitä leikitellään. Leijona nukkuu, leijona nukkuu... eipäs nukukaan."
- Leijonanmetsästys. "Leijonaa mä metsästän.." Sanat ja leikkiohjeet löytyvät musiikinkirjasta Lindeberg-Piironen, Tynninen: Musica 1-2. Oppilaan kirja s. 88–89
- Elefanttimarssi. "Yksi pieni elefanti marssi näin..."

10. Viidakon tuoksut

Haistelupurkit

Etsitään n. 20 samanlaista pientä purkkia. Laitetaan purkkeihin pareittain saman tuoksuista ainetta. Hyviä voimakkaasti tuoksuvia aineita ovat esim. vaniljatanko, kaneli, neilikka, kahvi, tee, basilika, tilli, salvia.

Tarkoituksena on haistelun perusteella löytää saman tuoksuinen purkkipari.

Lopuksi voidaan kertoa, että monet tutuista maustekasveista ja juomien raaka-aineista ovat peräisin trooppisista etelänmaista.

Neljäs tarina: Myrkkykukka**11. Myrkkykukka****a) Leikki**

Elokuvan viidakkomaisemat olivat värikkäitä ja koristeellisia. Tutkikaa kuvia viidakon kasveista ja kukista. Piirtäkää tekin koristeellisia ja värikkäitä kukkia (halkaisija n.10–15 cm). Leikatkaa kukat irti ja levittäkää ne lattialle.

Yksi leikkijä menee oven taakse korin kanssa. Yksi osallistuja saa päättää mikä kukista on myrkkykukka. Oven takana olija kutsutaan poimimaan kukkia. Hän poimii kukan koriinsa yhden kerrallaan. Kaikki muut laskevat yhdessä kukkien määrää samalla kun poimija poimii kukkia. Kun poimija nappaa pahaa aavistamatta myrkkykukan, muut huutavat yhteen ääneen MYRKKYKUKKA!

b) Palauttakaa mieleenne neljäs tarina myrkkykukka-sanalla. Muistella yhdessä mitä tarinassa tapahtui?

c) Tietoisku

Keskustelkaa yhdessä mitä tarkoittaa, että jokin kasvi on myrkyllinen.

Huomioikaa, että myös Suomessa kasvaa myrkyllisiä kasveja. Sellaisia ovat mm.

Kielo, *Convallaria majalis*

Kasvaa maan etelä- ja keskiosissa lehdoilla ja tuoreissa metsissä.

Sudenmarja, *Paris quadrifolia*

Kasvaa lehdoissa ja tuoreissa metsissä.

Kasvin sinimusta marja on myrkyllinen.

Suokorte, *Equisetum palustre*,

Kasvaa rannoilla, kosteilla niityillä ja soilla.

Myrkkyykeiso, *Cicuta virosa*

Kasvaa rannoilla

Kasvin melkein pallonpyöreä hedelmä on hyvin myrkyllinen.

Punakoiso, *Solanum dulcamara*

Kasvaa rannoilla, kosteilla lehdoilla ja pensaikossa. Pitkänpyöreä, punainen marja on myrkyllinen.

Aito ukonhattu, *Aconitum napellus*

Ei kasva Suomessa luonnonvaraisena, mutta on suosittu puutarhakasvi. Kaikki kasvin osat ovat erittäin myrkyllisiä.

Keltamo, *Chelidonium majus*

Kasvaa maan eteläosassa kivisillä lehdoilla ja asuntojen luona. Kasvi on hyvin myrkyllinen.

Suopayrtti, *Saponaria officinalis*

Kasvaa tienvarsilla ja joutomailla puutarhan karkulaisena.

Lähde: Otavan värikkasvio.

12. Karaba-noita

a) Miltä Karaba-noita näytti? Mitä noidille tyypillistä Karabassa oli? Tutkikaa noidan ulkonäköä tai tapoja. Piirtäkää Karaba-noidan kuvia. Millaisia noitahahmoja muistatte kirjallisuudesta?

Kiinnittäkää noidan kuvat seinälle ja tanssikka ja laulakaa kaikulauluna siitä millainen Karaba-noita on.

b) Naamion tekeminen

Tarvitaan ilmapallo, selluvillaa, sanomalehtiliisuja, tapettiliisteriä, erikeeperiä, koristeita, kuten pieniä kiviä, siemeniä, tikkuja, olkia, sulkia, pullovärejä, lakkaa. Suunnitellaan ja piirretään naamio ensin liiduilla paperille.

Tehdään selluvillasta, tapettiliisteristä ja vedestä paksuhkoa mössöä, jota laitetaan puhalletun ilmapallon päälle haluttuun muotoon. Sanomalehdestä revityt liisut sopivat pelkästään tai selluvillan ohella hyvin naamion rakennusaineiksi. Annetaan työn välillä kuivahtaa, ennen kuin lisätään uusi kerros. Naamion muotoillaan myös nenä, korvat ja kulmat.

Naamioon voi jo tässä vaiheessa kiinnittää tikkuja ym. koristeita, jotka kuivuvat naamioon kiinni. Annetaan työn kuivua täysin kuivaksi. Puhkaistaan ja poistetaan ilmapallo. Leikataan naamio haluttuun muotoon. Leikataan myös silmäaukot. Koristellaan ja maalataan naamiot. Lopuksi naamiot lakataan.

c) Keskustelkaa miksi Karaba-noita on paha? Millä tavoin hänen pahuutensa ilmenee? Miksi hän ei pidä Kirikou-pojasta? Pohtikaa myös yhdessä onko kiva olla paha? Tai miksi joku voi olla paha.

13. Fetissi-armeija**a) Mitä fetissi tarkoittaa?**

Fetissi on esine, jonka katsotaan omaavan erityistä sisäistä voimaa.

Uskonnollisesta/hengellisestä fetisismistä esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi kristinuskon fetissiä, ristiä, johon kohdistuva palvonta on fetisismiä. Muita ovat esim. katolilaisten rukousnauhan käyttö ja islamin Mekassa sijaitseva K'haban pyhä musta kivi. Monista luonnonuskunnoista löytyy paljon fetissejä (mm. patsaita, muotoja, esineitä). Tunnettu on esim. intiaanien toteemipaalu. Ihmiset palvovat ja kunnioittavat fetississä asustavaa henkeä. Hengen joka fetississä asusti, uskottiin olevat vainajahenki. Myöhemmin oletettiin korkeampien henkien asustavan fetisseissä. Ja sitten fetissikultissa lopulta yhdistyivät kaikki alkukantaiset käsitykset aaveista, sieluista, hengistä ja riivaajien vallassa olemisesta.

Alkukantainen ihminen halusi tehdä aina kaikesta epätavallisesta fetissin. Tulivuorista, pyrstötähdistä ja uniin liittyneistä esineistä tuli helposti fetissejä. Uskottiin myös että tähdenlennot ja meteorit osoittavan erityisten vieraillevien henkien saapumista maan päälle. Ensimmäiset fetissit olivat sellaisia pieniä kiviä, joissa oli omalaatuisia merkkejä. Helminauha oli aikoinaan pyhien kivien kokoelma, kokonainen taikakalupatteri. Monilla heimoilla oli fetissikiviä, mutta harvat niistä ovat säilyneet niin kuin ovat Kaaban kivi ja Sconen kivi. Tuli ja vesi kuuluivat myös ensimmäisten fetissien joukkoon. Tulenpalvontaa ja uskoa pyhään veteen esiintyy vielä nykyäänkin.

Puufetissit kuuluvat myöhempään kehitykseen, mutta joidenkin heimojen keskuudessa pitkään jatkunut luonnonpalvonta toi muassaan uskon taikakaluihin, joissa asui jonkinlainen luonnonhenki.

Koirat olivat parsilaisten pyhä eläin. Villi-ihmiset kadehtivat monin tavoin eläimiä. He eivät tunteneet olevansa niitä parempia, ja usein he saivat nimen lempieläimensä mukaan.

Lehmä on Intiassa pyhä, käärmettä kunnioitettiin Palestiinassa. Tietyt viikonpäivät olivat fetissejä. Perjantaita on iät ja ajat pidetty epäonnen päivänä ja numeroa kolmetoista pahana lukuna.

Onnenumerot kolme ja seitsemän ovat perua myöhemmistä uskonnollisista ilmoituksista. Alkuaikojen ihmisten onnenumero oli neljä, ja se johdateltiin jo varhain tapahtuneesta neljän ilmansuunnan tiedostamisesta.

www.urantia.org, www.wikipedia.fi

b) Mitä Karaba-noidan fetissit olivat? Mistä ne oli tehty? Mitä ne tekivät? Mitä erilaisia fetissejä noita oli luonut? Kiinniottaja, tappaja.

c) Rakentakaa jokaiselle oma fetissi-patsas. Pieni patsas tehdään maitopurkista, joka päällystetään liisterillä, sanomalehdellä ja selluvillalla. Toinen mahdollisuus on taivutella kanaverkosta halutun patsaan muoto ja päällystää se sitten sanomalehden suikaleilla. Kun päällystys on kuivunut, se maalataan. Patsaaseen kiinnitetään liimaamalla tikkuja, nappeja, lankaa, vipuja, viereitä, silmiä.

14. Kertoja

a) Millainen poika Kirikou on? Keksikää ja kirjoittakaa ylös Kirikouta hyvin kuvaavia sanoja, kuten pieni, rohkea, auttavainen, hyvä, kekseliäs.

b) Sepittäkää omia Kirikoun uroteko-tarinoita. Kertokaa tarinoita toisillenne luolassa tai savanni-seinämaisemienne edessä. Ottakaa oma fetissi-sotilaanne tarinoihin rekvisiitaksi.

c) Kerätkää Afrikkaan, savanniin ja viidakoon liittyviä kuvia ja laittakaa ne koriin. Kertokaa jatkotarina Kirikousta niin, että ensimmäinen ottaa satunnaisesti korista jonkun kuvan ja aloittaa tarinan kertomalla hetken, seuraava ottaa kuvan ja jatkaa. Kuva täytyy liittää tarinaan.

d) Nouskaa lopuksi seisomaan piirissä. Tanssikaa ja laulakaa kaikulauluna siitä millainen Kirikou-poika on. Hyödyntäkää aikaisemmin kirjoittamianne Kirikouta kuvaavia sanoja.

15. Auttaminen

Pohtikaa yhdessä mitä elokuva kertoi auttamisesta. Miltä toisen auttaminen tuntuu tai millaisissa asioissa olette itse tarvinneet apua. Keskustelkaa myös miten jokainen teistä voisi auttaa muita päivittäin jossain asiassa.

Oppimateriaalin ovat laatineet
luokanopettajat
Annika Henriksson ja Tuula Niiniranta.

Oppimateriaalin on tuottanut
Anna-Liisa Puura-Castrén Koulukinosta.